

Nr 546.

Av herrar **Lindberg** och **Spångberg**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 151/1954 angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m. föreslås bl. a. slopande av motbokssystemet. I kraft härav föreslås en rad nya åtgärder som skall vidtagas för att höja nykterhetstillståndet inom landet. Sålunda skall en särskild upplysningskampanj bedrivas under övergångsperioden och en viss uppbyggnad av nykterhetsvården vidtagas. Sjukhus för alkoholskadade skall inrättas och forskningen skall få ökade möjligheter att intensifiera arbetet på alkoholforskningsområdet. Ny rusdrycksförsäljningsförordning skall genomföras, vari det kommunala vetot i viss omfattning föreslås ökat när det gäller utskänknings.

Det torde kunna sägas att motbokens avskaffande intagit en central plats i diskussionen om den framtida nykterhetspolitiken. Många har därav bibringats den uppfattningen att motbokens avskaffande är eller varit liktydigt med restriktionssystemets avskaffande. Många har fått den uppfattningen att alla restriktiva åtgärder skulle försvinna i och med att motboken kommer bort. Detta imaginära betraktelsesätt har gjort att de flesta motboksinnehavare numera i motboken ser upphovet till alla besvärigheter, som varit en följd av systemet. Lika väl som motboken haft en suggererande inverkan på spritvanorna torde den haft en suggererande inverkan på alla dem som i motboken sett upphovet till allt ont. Det torde i detta sammanhang icke vara oberättigat ställa den frågan: Har motboken också suggererat till restaurantsupandet? Ingen har påstått något sådant, och ändå har spritkonsumtionen å restauranterna tydligt ökat ganska kraftigt under senare år.

Fråga är om icke den ökade tillgången på penningmedel är den verkliga orsaken till ändrade spritvanor, däribland då också den omskrivna urbaniseringen. I analogi härmed skulle spritkonsumtionen icke komma att minska därigenom att motboken tages bort och heller icke genom ändrade bestämmelser rörande utskänknings. Svårigen kan göras gällande att folk skulle ändra sina vanor i nykterhetsavseende därför att spriten i princip släppes fri. Skulle så vara fallet skulle ju slopandet av alla restriktioner åstadkomma den underbara och eftersträfvansvärda verkan, att alkoholmissbruk bleve ett fullständigt okänt begrepp. Ingen tror på något

sådant, vilket bevisas därav att man skall genomföra ändrade restriktioner främst vad gäller utskänkningen, vilka restriktioner i vissa fall skall vara av lindrigare karaktär än de nuvarande, i vissa fall strängare.

Tydligt är heller ingen säker på att icke motbokssystemets slopande skall föra med sig icke önskvärda inriktningar av konsumtionen. För att råda bot häremot har man sålunda föreslagit en väldig upplysningskampanj i övergångsskedet. Man synes härvidlag hysa den uppfattningen att upplysning skall utträta underverk på några korta månader. Har då all den upplysning som under årtal bedrivits varit alldeles utan verkningar? Kommer en ökning av anslaget om ca tre miljoner kronor att beviljas, betyder det då att en våldsamt kampanj skall bedrivas? Resultatet av denna kampanj skall bli — hoppas man — att medborgarna skall få en helt ändrad inställning till alkoholbruket. Med andra ord betyder detta att den upplysning som tidigare bedrivits har varit om icke helt så dock delvis utan verkan. Detta skulle då förklara varför man tidigare varit ganska restriktiv när det gällt anslag till upplysning på hithörande område. Det må i sammanhanget tillåtas en stilla undan. Varifrån skall man få de stora belopp som skall användas för ändamålet, om verkan av upplysningen blir den, som man synes hoppas, att konsumtionen starkt minskar? Det är enligt propositionen beräknat att omkring 10 miljoner kronor skall sparas på att motboken slopas. Besparingen skulle bestå i att den nuvarande kontrollen slopas i samband med motbokens avskaffande. Viss kontroll skall ju ändock bli kvar i det att läns- eller nykterhetsnämnderna skall registrera missbrukarna, vilka skall kunna avstängas från inköpsrätt enligt den föreslagna rusdrycksförsäljningsförordningen. Om nu upplysningen skall få den omedelbara effekten att spritkonsumtionen minskar, hur kan det då vara möjligt att spara 10 miljoner kronor på motboks- och registreringsystemets avskaffande?

Om själva registreringen är så kostnadskrävande, så ifrågasättes om icke denna detalj ensam kan slopas medan man behåller motboken jämte ett enkelt registreringsystem, exempelvis att försäljningsstället har ett kort å vilket inköpen avstämplas samtidigt som man stämplar i vederbörandes motbok. Restriktionerna skulle då kunna slopas, men icke ransoneringen. Man skulle då få ett visst belopp över till upprustning av nykterhetsnämndernas verksamhet och till upplysning och forskning. Beloppet bleve då icke 10 miljoner kronor men kanske 5 à 6 miljoner. En utfyllnad skulle då erfordras som icke vore omöjlig åstadkomma.

Det torde förhålla sig så att det nuvarande systemet kommit i vanrykte därigenom att man tillämpat det på ett föga tilltalande sätt. Exempelvis har en som sökt motbok skolat uppfostras att använda densamma. Han eller hon har i början fått en liter i tilldelning per månad eller kvartal.

Efter en tid och efter mycket "tiggeri" har så tilldelningen ökat med någon ytterligare liter för att efter några år stiga till så kallad full ranson. Detta senare dock endast vad gäller männen, kvinnorna har sällan kunnat uppnå den fulla ransonen. Genom det kommunala vetot har många olika arter av system existerat. Den i vissa fall rikliga tilldelningen av representationssprit har också medverkat till att motbokssystemet — icke motboken som sådan — kommit i vanrykte och därigenom motverkat sitt eget syfte.

Det lokala vetot skall nu bibehållas på utskänkningens område, vilket säkerligen inom en nära liggande framtid kommer att betyda att detta nya system kommer i samma vanrykte som det gamla. Det torde därför vara lämpligt att, därest olikheter är eller blir nödvändiga, bestämmelser härom utfärdas centralt. Oavsett om det nya systemet genomföres eller icke torde det vara nödvändigt befria nykterhetsnämnderna från besväret med registrering av alkoholmissbruk. Denna registrering — om den är nödvändig — kan med fördel ske centralt. Detta förutssätter att polisen och nykterhetsnämnderna åläggas rapportskyldighet till denna centrala myndighet. På annat sätt torde någon effektivitet i registrering- en icke kunna uppnås.

Av utskänkningens sådan den föreslagits i propositionen väntar man sig stora resultat. Krogsupandet skall måndag—fredag icke få börja på allvar förrän kl. 16.00, lördagar kl. 14.00. Härigenom skulle "dagsupandet" försvinna. Är icke detta en utopi? Kan sprit köpas på utminuterings- en från kl. 09.00, som föreslagits, är det väl stora möjligheter börja "dagsupandet" redan vid detta klockslag eller strax efter. Enda skillnaden torde vara att supandet flyttas från restaurant till annat ställe där det icke är olagligt konsumera sprit före klockan 16.00. Hur blir det med konsumtionen på arbetsplatser av skilda slag? Frågan torde vara berättigad, och som svar erhålles säkerligen att upplysningen och den så kallade urbaniseringen gör att man kommer att avstå från möjligheten att hålla sig med fickplunta. Nog förefaller det som om önsketänkandena tagit överhand i hela den diskussion som gått före propositionens framläggande, men det förefaller också som om propositionen är starkt influerad av samma slags tänkande.

En annan fråga uppstår i detta sammanhang. Varifrån får man all den personal som skall kunna åtaga sig den starkt ökade upplysningsverksamheten och effektiviseringen av nykterhetsnämnderna och nykterhetsvården? Var får man de män ifrån som skall ägna sig åt den ökade forskningen och åt vården på det eller de nya sjukhus som skall inrättas? Det är att märka att all denna personal skall fram inom en ganska begränsad tidrymd. Om den finns, varför har den icke på något sätt framträtt tidigare?

Vad gäller de män och kvinnor som skall handhava upplysningen är svårigheterna måhända icke så stora, men de skall fram omedelbart och de skall vara skickliga. Skickligare än vad några tidigare varit eftersom deras upplysningsverksamhet skall åstadkomma verkningfulla resultat före den 1 oktober 1955. Den hjälp de få av den fjärde litern blir väl ganska minimal. Värre är det emellertid stampa fram forskare på området. I den mån personer lämpliga för denna slags forskning finns, skall de tagas från andra verksamhetsområden där deras kapacitet måhända blir än svårare att ersätta. När det gäller läkare på de tilltänkta sjukhusen är det också förenat med svårigheter få den erforderliga uppsättningen. Styrelsen för Venngarn har flera gånger gjort framställning om att få anställa en läkare vid anstaltens sjukavdelning. Dessa framställningar har icke kunnat bifallas. Nu skall emellertid specialistsjukhus kunna förses med läkarkrafter. Det må ursäktas att tvivel uttryckes i en motion, men detta tvivel är förklarligt, när det ses mot bakgrunden av vad som nu kan åstadkommas. För upprustningen av nykterhetsnämnderna skall den personal anlitas som nu blir överflödigt på systembolagen och i kontrollstyrelsen. Visserligen förklaras det i proposition nr 158 att man icke skall kräva utbildning vid socialinstitut för tjänster i länsnykterhetsnämnderna, men man skall söka lämplig personal. Då frågar man sig vad systembolagspersonalen kan ha för kvalifikationer såsom nykterhetsvårdare. De flesta säkerligen inga alls. Visserligen skulle lämpliga personer kunna sökas på andra håll, men då lägger de föreslagna löneförmånerna hinder i vägen för att erhålla lämpliga personer.

Då det icke låter sig göra att föreslå ändringar i de förslag som nu framlagts leder det hela fram till att ett avslagsyrkande måste ställas, men samtidigt också en hemställan om en överarbetning. Skulle dessa förslag icke kunna bifallas är det nödvändigt att övergångstiden fastställles till avsevärt längre tid än den föreslagna, exempelvis att de nya bestämmelserna får träda i kraft först den 1 juli 1960. Denna senare fråga torde kunna tagas i beaktande utan särskild motivering enär den avsedda effektiviseringen på samtliga områden måste bedrivas under tiden.

På grund av vad ovan framhållits tillåter vi oss föreslå,

att riksdagen ville besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 151/1954 eller att, därest detta yrkande icke vinner bifall, ikraftträdandet av de nya förordningarna uppskjutes till den 1 juli 1960.

Stockholm den 16 mars 1954.

Carl Lindberg.

Aug. Spångberg.